

ԵԿԵՂԵՅԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ.

Մ Ա Յ Ր Ա Թ Ո Ռ

Ճեմարանի տարեգրքը.—

Սեպտեմբերի 25-ին, շաբաթ օրը Ս. Գէորգայ տօնին կատարուեց Մայր Աթոռի Հոգև. Ճեմարանի բացման 36-րդ տարեդարձը: Ս. պատարագից յետոյ Հանգուցեալ Գէորգ Գ. կաթողիկոսի գերեզմանի վերայ կատարուեց հանդիսաւոր հոգեհանգիստ. հանդիսագիրն էր Վեհափառ Հայրապետը, ներկայ էին բազմաթիւ ուխտաւորներ, որ Մուղնու Ս. Գէորգի ուխտի պատճառով հեռաւոր և մերձաւոր գաւառներից էին խմբուած: Հոգեհանգստից յետոյ բոլորն էլ ուղղուեցին դէպի Ճեմարան, որի հիւսիսային մուտքի առաջ յարդարուած էր դպրոցական հանդէսը: Եկաւ և Վեհափառ Հայրապետը միաբանութեան հետ և սկսուեց սովորական հանդէսը աշակերտական երգերով և ճառերով: Ուսուցիչներից խօսեց պ. Էդիլեանը. տեսուչ Տ. Բաղարատ վարդապետը կարգաց տարեկան տեղեկագիրը, իսկ Վեհափառ Հայրապետը փակեց հանդէսը բացատրելով Ճեմարանի նպատակը և յորդորելով ուսուցիչներին աշխատել այդ ուղղութեամբ հայ եկեղեցուն և դպրոցին անձնուէր, գիտուն ու պարտաճանաչ պաշտօնեաներ և հասարակութեանը՝ բարեկիրթ անդամներ պատրաստել:

Երեկոյեան ճրագալոյց էր Վանքի և Ճեմարանի բակերում. ուխտաւորների խումբն բազմութիւնը մինչև երեկոյեան 9 ժամը զուարճանում էր գիւղական երգերով ու պարերով:

Վեհ. Հայրապետի անուանակոչութիւնը.

Հոկտեմբերի 16-ին, շաբաթ օրը Սրբոց Աւետարանչաց տօնին Վեհափառ Հայրապետի անուանակոչութիւնը լինելով նախընթաց երեկոյեանը Նորին Սրբութիւնը եկե-

դեցական թափօրով եկաւ եկեղեցի, երեկոյեան ժամերգութիւնից յետոյ կատարուեց նախատօնակ: Շաբաթ օրը Ս. պատարագից յետոյ, որ մատոյց Տեղապահ Տ. Գէորգ արքեպիսկոպոսը, ի ներկայութեան Վեհափառ Հայրապետի կատարուեց հայրապետական մաղթանք Ս. Իջման սեղանի առաջ: Մաղթանքից յետոյ հենց տաճարում միաբանութիւնը մատոյց իւր շնորհաւորութիւնները համբուրելով Նորին Սրբութեան աջը:

Միաբանների յառաջընթացութեամբ Վեհափառ Հայրապետը եկեղեցուց վերադառնալով Վեհարան՝ ընդունեց Ճեմարանի, Վաղարշապատի ծխական դպրոցների աշակերտ-աշակերտուհիներին իրանց ուսուցիչներով, և այլոց:

Շնորհաւորութեան համար Երևանից եկել էին Փոխ-Թեմակալ առաջնորդ Տ. Խորէն եպիսկոպոսը և Թեմական խորհրդի անդամները:

Ժամը 1-ին հասարակաց սեղանատանը ճաշ կար, որին հրաւիրուած էին միաբանութեան հետ Սինօդի, գաւառական և դատարանական վարչութեանց աստիճանաւորները, տեղական զօրքերի սպաները և Վաղարշապատի հասարակութեան ներկայացուցիչները: Սեղանը իւր ներկայութեամբ պատուեց Վեհափառ հայրապետը, որը առաջարկեց Թագաւոր Կայսեր կենաց բաժակը, Տ. Սուքիաս արքեպիսկոպոսը Վեհափառ Հայրապետի, Նորին Սրբութիւնը շնորհակալութեամբ օրհնելով սեղանակիցներին՝ առաջարկեց հայ հոգևորականութեան և հայ ազգի կենացը, այնուհետև Վեհափառը մեկնեց Վեհարան և սեղանը աւելի ընտանեկան բնոյթ ստացաւ. խօսուեցին մի քանի ճառեր և առաջարկուեցին զանազան կենաց բաժակներ:

Երեկոյեան ճրագալոյց էր, և բաղմութիւնը զբօսնում էր Մայր տաճարի բակում՝ զուարճանալով էլէքտրական կաթեղներով ձևակերպուած խորհրդանշաններով:

Հոգեմանգիսներ

Ի ներկայութեան Վեհ. Հայրապետի հանգստեան պաշտօններ կատարուեցին կիւրակէ, Ս. պատարագից յետոյ

հոկտմ. 10-ին բազուարնակ յայտնի հասարակական գործիչ երգուեալ հաւատարմատար հանգուցեալ Բաղդասար Մովսէսեան (Բողգան Մօխէեվիչ) Դուռխանեանի և հոկտմ. 17-ին՝ Շուշեցի բարեգործ Իսահակ Թադէօսեանի համար:

ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՏԱՃԿԱՍՏԱՆՈՒՄ.

«Կրօնափոխութեան խնդիրներու համար Ազգ. Վարչութեան ատենադպիր Տըդ. Սեղրոսեան էֆ-ի ծրագրին համաձայն պատրաստուած թագրիրը կարգացուցեալ Խառն Ժողովին անցեալ շաբթուան նիստին մէջ: Այդ թագրիրին մէջ կըսուի թէ կրօնափոխութեան դիմումներ շատ անգամ հետեւանք են առեանգութիւններու, հետեաքար պէտք չէ նկատուին իբրև յօժարակամ դիմում. միւս կողմէ կրօնափոխներու տարիքին համար ալ կառարկուի թէ, քանի որ վկայութեան համար 20 տարին լրացնող մը չափահաս կը համարուի, հետեապէս կրօնափոխութեան համար ալ նոյն պայմանը պէտք է պահուի: Վերջապէս նոյն թագրիրով խնդրուած է որ կրօնափոխներու համար վաղուց ի վեր գործադրուած ձեակերպութիւնները լիովին կատարուին»:

Տաճար:

Առօրինակներ և մասնակցութիւնը եկեղեցու բարեկարգութեան գործում.

«Կրօն. Ժողովոյ երէկուան (օգոստ. 27) նիստին մէջ անդամներէն Տ. Սուքիաս քհն. Պալգճեան յայտնեց թէ Հայ եկեղեցին Ժողովրդապետական ըլլալով, պէտք է եկեղեցական բարեկարգութեան ատեն Ժողովուրդին կարծիքն ալ առնուի: Ս. Պատրիարքն համամիտ գտնուելով՝ առաջարկեց որ ծրագիրները քննելու և դասաւորելու համար կազմուելիք Յանձնաժողովին մասնակցին Ժողովուրդեան կողմէ ընտրուած երկու պատգամաւորներ: Յանձնաժողովի ընտրութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկային, նկատելով որ դեռ շատ գաւառներէ չեն հասած սպասուած առաջարկները, ի մասին եկեղեց. բարեկարգութեանց»:

Տաճար:

Խառն ժողովի կազմադրումներ. —

Սեպտմ. 15-ին գումարուած պատրիարքարանի խառն ժողովը հաստատել է

1, Կորին քահանային՝ Արաբկիրի առաջնորդական փոխանորդ.

2, Արտաւազդ վրդ. Գալէնտէրեանին՝ Եղիսիայի առաջնորդ.

3, Երուսաղէմի միաբան Մելքիսեդեկ վրդ. Հովիւեանին՝ Կամախի առաջնորդական տեղապահ.

Համագումար ժողովը յետաձգուած

Սեպտմ. 15-ին գումարուած կրօնական ժողովը նկատելով, որ եկեղեցական բարենորոգման հարցի համար դաւաճական հոգեւոր իշխանութիւններից պատրիարքարանի շրջաբերականի պատասխան—տեղեկագրերը դեռ ամբողջովին չեն հասել,—որոշեց համագումար ժողովի նիստի օրը մի առ ժամանակ յետաձգել, մինչև որ հասնեն այդ տեղեկագրերը:

Զինուորացուքիւնից ազատ են դպիրները.

Տաճկաց կառավարութիւնը ի նկատի ունելով պատրիարքարանի թագրիրները պատասխանել է, որ զինուորացուքիւնից ազատ են 1, պատրիարքներն ու առաջնորդները, 2, վարդապետներն ու քահանաները և 3, դպիրները (չէմմաս), սարկաւազները՝ որպէս քահանայութեան ընտրելի, դպիրները՝ որպէս եկեղեցու պաշտօնեայ, միայն թէ պէտք է պատրիարքարանից վկայուած լինեն (Տաճար):

Մշակի (№ 224), Կ. Պօլսոյ թղթակիցը գրում է, որ թուրքաց կառավարութիւնը սահմանել է, կալուածական գնման և վաճառման համար բաւականանալ միայն թաղական մուխթարի կամ իմամի հաւաստիացումով, մինչդեռ օտարադաւանների վերաբերութեամբ առաջ պահանջուած էր տեղւոյն թաղական խորհրդի և պատրիարքարանի գրաւոր հաւաստիացումն:

Բարեբաղդարար առաջին իսկ առիթով մի մուխթար

երկու սուտ վիճաների ցուցմամբ կեղծ վկայական է տուել, որով յայտնուել է, թէ նոր սահմանուած կարգով մուխթարներն ու իմամները կաշառակերութեամբ՝ որպիսի անիրաւութիւններ կը գործեն: Այս նոր կարգը փոխելու համար մեր պատրիարքարանը հրաւեր է ուղղել յոյն, հայ—կաթօլիկ պատրիարքարաններին, բողոք էկզարխին և հրէից րաբունապետին, հաւաքական գիմումն կատարելու: Բոլորն էլ, բաց ի յոյն պատրիարքարանից, համաձայնել են:

ՀԱՅ ԿԱԹՈՒՐԻԿ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տրանսիլվանիայի հայերը

«Հանդէս ամսօրեայ»ի օգոստոս ամսատետրում Հ. Ա. Զնդոյեանը «Հունգարիայի հայոց եպիսկոպոսութեան խընդիրը» վերնագրով մի յօդուածում՝ ներկայացնում է Հունգարիայի հայոց վիճակը, որ հետի է մխթարական լիներուց:

1910 թուին կազմուած պաշտօնական մի ցուցակից Հ. Ա. Զնդոյեանը քաղել է հայ չորս ժողովրդապետութեան հօտի պաշտօնական թիւը, որ է.

Կերլա հայաքաղաք՝	1240	հայ
Եղիսաբէթուպօլիս՝	394	»
Ճուրճով՝	640	»
Սերվիդ՝	98	»
	2372	»

Իսկ Հունգարիայում կամ Տրանսիլվանիայում կարծուած 15—20 հազար հայերը ցրուած են ամբողջ երկրի գիւղերն ու քաղաքները: Կերլա հայաքաղաքը, ուր մի ժամանակ աւելի քան 7000 հայ կար, այժմ միայն 1300 հայ է հաշուու:

Հայերի նուազումն հետեանք է խառն ամուսնութեան, ազգային լեզուի մոռացութեան և հայ կղերի գրեթէ սպառման:

Տրանսիլվանիայի առաջին և վերջին հայ եպիսկոպոսն եղել է Աւգսենտիոս Վրդարեան, որին յօդուածագիրը մեծ

անձնաւորութիւն է կոչոււմ. եղած օտարազգի եպիսկոպոսները՝ է որ դիտաւորութեամբ և է որ հայ քահանայ չլինելու հետեանքով նշանակել են լատին և օտարազգի ժողովրդապետներ, որոնք անգէտ հայ լեզուին և հայ եկեղեցական արարողութեան պէտք է ժամերգութիւնն ու ծէսերը կատարէին լատիններէն և լատին արարողութեամբ:

Չնայելով հայերի թուով պակասելուն և օտարանալուն, այնուամենայնիւ դրանց մէջ կան յաջալին գիտակցութիւն ունեցողներ, որոնք ձգտում են ունենալ հայ եպիսկոպոս, որ հայ հօտի համար հայ ժողովրդապետներ հասցնի:

Տրանսիլվանիայի կաթողիկ հայերը աներկբայ լինելով, որ Հռովմի կողմից արգելք չի լինի հայ եպիսկոպոս ունենալու, ջանք են անում Հունգարիայի պետութեան հաւանութիւնը ունենալ, այս բանին միջամտում է Կ. Պօլսոյ հայ կաթողիկ պատրիարքարանը և բանակցութիւն վարելը յանձնում է Յովհաննէս Ժ. վ. Թումայեանին. գործը տարտամ ընթացք ունի:

Յօդուածագիր Հ. Ա. Ջոդոյեան համակիր լինելով հայ եպիսկոպոս ունենալու գաղափարին՝ կանգ է առնում հետեւեալ խնդիրների առաջ. սակաւթիւ և ցիր ու ցան հայերը կը կարողանան հայ եպիսկոպոս և եպիսկոպոսարան պահել. հայ եպիսկոպոսը կը կարողանայ արդարացնել ժողովրդի յոյսերը, ինքն եպիսկոպոսն ու ժողովրդապետները բաւականաչափ եռանդ կ'ունենան հայութեան հոգին, լեզուն ու գպրութիւնը զարգացնել և սիրելի դարձնել իրանց հօտին. և իրանց ժողովրդի հետ կը կարողանան օտար, ահագին յորձանքին դիմանալ:

Հայ կաթողիկէների վաւերական գործեր.

Այս տարի հայ կաթողիկ համայնքը երեք նշանաւոր դէպք ունեցաւ. — ա. Տաճկաստանում հայ կաթողիկ պատրիարք ընտրուեց և հաստատուեց ընդհանուր ժողովրդականութիւն ստացած, Ադանայի հայ կաթողիկներին առաջնորդ, Թերզեան Պօղոս եպիսկոպոսը. բ. Ռուսաստանի հայ

կաթոլիկների թեմական կաղմակերպութեան գործը որոշ կերպարանք ստացաւ, թեմական ատեանը և թեմի կառավարիչը պէտք է բնակութիւն ունենան Թիֆլիզում. գ. Վեննայի Մխիթարեան միաբանութեան անցեալ տարի ընտրուած արքայ Հ. Գրիգորիս Գովրիկեանը այս տարի հաստատուելով իւր պաշտօնում, յունիսի 12-ին ն. տ. մեծ հանգիսով օծուել է Վեննայի առաքելական նուիրակից եպիսկոպոս Մծբինի արքեպիսկոպոս տիտղոսով: Օծման հանգէսը կատարուել է լատին ծէսով:

Որքան փոյթ է տարուել Թերզեանի կաթողիկոսացումն հայ եկեղեցու արարողութեամբ կատարել, այնքան անտարբերութիւն է եղել Վեննայի Մխիթարեան արքայի օծման դէպքում, որ հայ կաթոլիկների շրջանում անհկատ չէ անցել: Զգիտենք ինչին վերագրել այս հանգամանքը, հարկի անհրաժեշտութեանը, թէ դէպի ազգային եկեղեցու արարողութիւնները անտարբերութեան: Վեննայի արքան կարող էր իւր ձեռնադրութիւնն ու օծումն ստանալ Կ. Պոլսոյ հայ-կաթոլիկ պատրիարք կաթողիկոսից:

ՌՈՒՍ ՊՐԱՒՈՍ. ԵՎԵՂԵՅԻ

Առաջնորդների ուժիկի հաւաստութեամբ նման

Պետական դումայում հարց էր զարթել թեմական առաջնորդների ուժիկները հաւաստութեամբ ԿԱՅԿԱՅԵ-ը (№220) առնելով լրագրներից հաղորդում է, որ Սրբ. Սինոդի կազմած յանձնաժողովը, որի նախագահն է Կիեվի մետրոպոլիտ Ֆլավիանը, եկել է այն եզրակացութեան, որ թեմական իւրաքանչիւր առաջնորդ ստանայ տարեկան 6000 ռուբլուց ոչ պակաս: Առաջնորդներին այդ քանակութեամբ ուժիկ տալու համար յանձնաժողովի եզրակացութեամբ պէտք կը լինի, դեռ մինչև 33,500 ռուբլի, որը կարելի է գանձել 1, այն թեմերի եպիսկոպոսարաններից, որոնց եկամուտները աւելի են, 2, մայրավանքներից (լաւրա) և 3 վանքներից: Յանձնաժողովի նախագահ Ֆլավիան մետրոպոլիտը յատնեց, որ Կիեվո—Պեչերեան մայրավանքի արդիւնքի